

Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (BAİBÜEFD)

Bolu Abant İzzet Baysal University
Journal of Faculty of Education

2023, 23(1), 1–22. <https://dx.doi.org/10.17240/aibuefd.2023..-1097515>

2018 Türkçe Öğretmenliği Lisans Programı'ndaki Dil Bilgisi Dersleri Üzerine Bir İnceleme* An Analysis of Language Courses in the 2018 Turkish Language Teaching Undergraduate Program

Salih Kürşad DOLUNAY¹

Geliş Tarihi (Received): 21.04.2022

Kabul Tarihi (Accepted): 07.07.2022

Yayın Tarihi (Published): 25.03.2023

Öz: Bu çalışmada 2018 Türkçe Öğretmenliği Lisans Programı'ndaki dil bilgisi derslerinin sayı, içerik ve ders saatleri bakımından incelenmesinin yanı sıra öğretim sürecinde derslerin içeriğine bağlı olarak karşılaşılan sorunlara ilişkin değerlendirmelerde bulunmak amaçlanmıştır. Çalışmaya veri toplamak amacıyla doküman inceleme tekniği, verileri incelemek için içerik analizinin alt tekniklerinden kategorisel analiz tekniği kullanılmıştır. Çalışma kapsamında, Program'daki dil bilgisi ve öğretimine yönelik "Türk Dil Bilgisi 1, Türk Dil Bilgisi 2, Türk Dil Bilgisi 3, Türk Dil Bilgisi 4, Dil Bilgisi Öğretimi ve Anlam Bilimi" dersleri ayrıntılı olarak incelenmiştir. Sonuç olarak Program'daki Türk Dil Bilgisi derslerinin içerik ve ders saatlerinin düzenlenmesi, Anlam Bilimi dersinin zorunlu dersler arasına alınması, Dil Bilgisi Öğretimi dersinin 2 döneme çıkarılması, Program'a Yazım ve Noktalama Öğretimi dersinin yanı sıra Türk dilinin tarihsel dönemleriyle ilgili derslerin de konulması gerektiği görülmüştür. Dil bilgisi öğretimi sürecinde ders içerikleriyle ilgili olarak karşılaşılan sorunların giderilmesi için bir okul dil bilgisinin yazılması ve lisans programına Okul Dil Bilgisi dersinin konulması gerekliliği de ortaya çıkmıştır.

Anahtar Sözcükler: Eğitim fakültesi, Türkçe öğretmenliği lisans programı, ders içeriği, dil bilgisi dersleri.

&

Abstract: This study aims to analyze the grammar courses in the 2018 Turkish Language Teaching Undergraduate program in terms of quantity, content, and course hour and evaluate the problems encountered in the teaching process concerning course content. The document review method was used for data collection, and the data were examined using categorical data analysis as one of the sub-techniques of content analysis. We comprehensively examined the grammar and teaching-related courses: "Turkish Grammar-1, Turkish Grammar-2, Turkish Grammar-3, Turkish Grammar-4, Grammar Teaching, and Semantics". As a result, we recommend that the content and hour of the Turkish Grammar courses in the curriculum should be regulated, and the Grammar Teaching course should be extended to two terms. A compulsory Semantics course and courses about historical periods of the Turkish language as well as a Teaching Spelling and Punctuation course should also be included in the program. The necessity of developing and including a Didactic Grammar course has emerged to eliminate the problems with the course content in grammar teaching.

Keywords: Faculty of Education, Turkish language teaching undergraduate program, course content, grammar courses.

Atıf/Cite as: Dolunay, S. K. (2023). 2018 Türkçe öğretmenliği lisans programı'ndaki dil bilgisi dersleri üzerine bir inceleme. *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23(1), 1-22, <https://dx.doi.org/10.17240/aibuefd.2023..-1097515>

İntihal-Plagiarizm/Etik-Ethic: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelenmiş ve intihal içermediği, araştırma ve yayın etiğine uyulduğu teyit edilmiştir. / This article has been reviewed by at least two referees and it has been confirmed that it is plagiarism-free and complies with research and publication ethics. <https://dergipark.org.tr/pub/ijaws>

Copyright © Published by Bolu Abant İzzet Baysal University, Since 2015 – Bolu

* Bu çalışma, 28-29 Kasım 2019 tarihlerinde Ankara'da Gazi Üniversitesinin düzenlediği Kuruluşunun 30. Yılında Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dallarının Dünü, Bugünü, Yarını Çalıştayı'nda sunulan sözlü bildirinin genişletilmiş ve yeniden düzenlenmiş biçimidir.

¹ Sorumlu Yazar: Doç. Dr. Salih Kürşad Dolunay, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, dolunay_k@ibu.edu.tr, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2931-405X>

1. GİRİŞ

Eğitim fakülteleri ülkemizin öğretmen ihtiyacını karşılamak için kurulmuş fakültelerdir. Bu fakültelerde ilkokul, ortaokul ve lise düzeyindeki okullarda öğretmenlik yapabilecek kişilere mesleğin gerektirdiği birtakım niteliklerin kazandırılması amaçlanır. Eğitim fakültelerinde eğitim öğretimdeki çeşitli branşlara yönelik bölümler vardır. Bunlardan biri de Türkçe öğretmenliği lisans programıdır. Türkçe öğretmenliğinin Cumhuriyet'in ilk yıllarından bu yana yaklaşık yüz yıllık bir geçmişi vardır. 1926 yılında ortaokullara Türkçe öğretmeni yetiştirmek üzere önce Konya'da, daha sonra da Ankara'da Gazi Orta Muallim Mektebi ve Terbiye Enstitüsü kurulmuş; bu kurum, eğitim öğretime ilk olarak Türkçe bölümüyle başlamıştır. Okul, 1927-1928 ders yılının başında da Konya'dan Ankara'ya taşınarak 1928'de ilk mezunlarını Türkçe bölümünden vermiştir (Akyüz, 2001; Ergün, 1997).

Türkçe öğretmenliği lisans programının amacı, ortaokullara nitelikli Türkçe öğretmenleri yetiştirmek olmasına karşın istenilen düzey ve sonuca bir türlü ulaşamadığı görülmektedir (Özbay, 2005). Bu nedenle başlangıçtan bugüne Türkçe bölümlerinin ders programlarında da zaman zaman birtakım düzenleme ve değişikliklere gidilmiş, bu konudaki son değişiklik, 2018-2019 döneminden başlayarak uygulamaya konulmuştur. 2018 Programı'nda dersler üç ana kategoriye ayrılmıştır: 1) meslek bilgisi, 2) genel kültür, 3) alan eğitimi. Alan eğitimi kategorisindeki dersler arasında Türkçenin dil bilgisine yönelik dersler de yer almaktadır.

Bilindiği gibi dil bilgisi bir dili ses, biçim, sözcük, söz dizimi, anlam gibi çeşitli açılardan inceleyen, bunlarla ilgili kuralları belirleyen bir bilim dalıdır. Dil bilgisi öğretimi ise dilin bu özelliklerinin çeşitli yaklaşım, yöntem ve teknikler kullanılarak ve birtakım etkinlikler yoluyla öğrencilere kavratılması, onlarda kalıcı öğrenmeler oluşturulması, bu sayede onların temel dil becerilerinin geliştirilmesi sürecidir (Dolunay, 2013, s. 382). Bu iki tanımdan da anlaşılacağı gibi dil bilgisi derslerinin eğitim fakültelerindeki Türkçe öğretmenliği lisans programlarında ayrı bir yeri ve önemi vardır. Çünkü öğretmen adayları mesleğe başladıklarında, öğrencilerine Türkçenin özelliklerini kavratmakla yükümlüdürler. Bunun için de öncelikle öğretmen adaylarının kendilerinin de Türkçenin dil bilgisini iyi bilmeleri gerekmektedir.

Bu öneminden hareketle 2018 Programı'nda da daha önce uygulanmakta olan 2006 Programı'nda olduğu gibi dil bilgisi dersleri dört döneme ayrılmış durumdadır. 2018 Programı'nda derslerin adlarındaki Ses Bilgisi, Şekil Bilgisi, Sözcük Bilgisi ve Cümle Bilgisi gibi ifadelerin çıkarılması dışında içerikleri 2006 Programı'yla hemen hemen aynıdır. Ayrıca yeni Program'da zorunlu olan ancak önceki Program'da zorunlu dersler arasında yer almayan Dil Bilgisi Öğretimi ile alan eğitimi seçmeli dersleri arasında yer alan Anlam Bilimi dersleri de bulunmaktadır.

Öte yandan eğitim fakültelerinin lisans programları çeşitli araştırmalara konu olabilmekte, değişik açılardan ele alınabilmektedir. Nitekim eğitim fakültelerinin, Türkçe Öğretmenliği lisans programları dışındaki programlarının incelendiği bazı çalışmaları görmek mümkündür. Bu çalışmalarda; Sosyal Bilgiler Öğretmenliği (Sağdıç, 2018; Şarpal ve Acun, 2019; Tokcan ve Tangülü, 2019), Sınıf Öğretmenliği (Kılıç Özmen, 2019; Yurdakal, 2018), Coğrafya Öğretmenliği (Sağdıç, 2020), Fen Bilgisi Öğretmenliği (Dağtekin ve Zorluoğlu, 2019) ve İngilizce Öğretmenliği (Yaman, 2018) lisans programları incelenmiştir. Alanyazın incelendiğinde ise Stebler ve Aykaç'ın (2019), 2018 Türkçe Öğretmenliği Lisans Programı'nı öğretim elemanlarının görüşleri açısından değerlendirdikleri çalışmaları görülmektedir. Ayrıca 2018 Programı'yla ilgili olmasa da 2006 Programı'nın Türkçe öğretmeni özel alan yeterlikleri açısından incelendiği Kurudayıoğlu ve Tüzel'in (2011) çalışmaları ile öğretmen yeterlikleri bakımından incelendiği Ateş'in (2015) çalışması da bulunmaktadır. Alanyazına ilişkin verilen bilgilerden de görüleceği gibi 2018 Türkçe Öğretmenliği Lisans Programı'nın dil bilgisi dersleri bakımından değerlendirilmediği anlaşılmaktadır. Alanyazında bu konuda görülen eksiklikten hareketle bu çalışmada, 2018 Türkçe Öğretmenliği Lisans Programı'ndaki dil bilgisi derslerinin sayı, içerik ve ders saatleri bakımından incelenmesinin yanı sıra öğretim sürecinde derslerin içeriğine bağlı olarak karşılaşılan sorunlara ilişkin değerlendirmelerde bulunmak amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda çalışmada, "2018 Türkçe

Öğretmenliği Lisans Programı'ndaki dil bilgisi dersleri; derslerin sayısı, içeriği, ders saatleri ve öğretim sürecinde derslerin içeriğine bağlı olarak karşılaşılan sorunlar bakımından nasıl bir görünüm sergilemektedir?" sorusuna yanıt aranmıştır.

2. YÖNTEM

2.1. Araştırmanın yaklaşımı ve deseni

Çalışmada 2018 Türkçe Öğretmenliği Lisans Programı'ndaki dil bilgisi derslerinin çeşitli açılardan incelenmesi amaçlanmaktadır. Bu amaçla çalışmada bir nitel araştırma deseni olan iç içe geçmiş tek durum deseninden yararlanılmıştır. Durum çalışması, araştırmacının bir duruma yahut çeşitli durumlara dair gözlem, görüşme, rapor veya birtakım belgeler aracılığıyla ayrıntılı bilgiler elde ettiği, betimlemeler yaptığı nitel bir yaklaşım olarak ifade edilebilir (Creswell, 2020). Yıldırım ve Şimşek (2016), durum çalışmasının ayrıca "nasıl", "niçin" sorularına yanıt aradığını, araştırmacının kontrolü dışındaki bir olguyu yahut olayı ayrıntılı olarak irdelemesini sağlayan bir metot olduğunu belirtmektedirler.

2.2. Araştırma materyali

Çalışmada 2018-2019 eğitim-öğretim yılından başlayarak ülkemizdeki eğitim fakültelerinde yürürlüğe konan Türkçe Öğretmenliği Lisans Programı incelenmiştir. Bu programın araştırma materyali olarak seçilmesinin temel nedeni, hâlihazırda Türkçe öğretmenliği bölümlerinde yürürlükte olmasıdır.

2.3. Verilerin toplanması

Araştırmada bir nitel veri toplama yöntemi olan doküman incelemesi (belgesel tarama) yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntemle 2018 Türkçe Öğretmenliği Lisans Programı'ndan veri elde etmek amacıyla başvurulmuştur. Belgesel tarama, araştırılması amaçlanan olguya yahut olgulara dair bilgileri içinde bulunduran yazılı belgelerin tahlilini kapsar (Yıldırım ve Şimşek, 2016, s. 189). Bu çalışmanın amacı doğrultusunda da 2018 Türkçe Öğretmenliği Lisans Programı doküman incelemesi yoluyla incelenmiştir. Araştırmanın bu aşamasında toplanan veriler, yalnızca dil bilgisi dersleriyle sınırlandırılmış, diğer dersler çalışmaya alınmamıştır. Buna göre Program'da Türk Dil Bilgisi 1, Türk Dil Bilgisi 2, Türk Dil Bilgisi 3, Türk Dil Bilgisi 4, Dil Bilgisi Öğretimi ve Anlam Bilimi olmak üzere altı adet dil bilgisi dersinin bulunduğu belirlenmiş ve çalışma kapsamında bu derslerle ilgili veri toplanmıştır.

2.4. Verilerin analizi

Çalışmada doküman incelemesiyle ulaşılan verilerin çözümlenmesinde içerik çözümlemesinin tekniklerinden biri olan kategorisel çözümleme tekniğinden yararlanılmıştır. İçerik çözümlemesinde, metin yahut metinlerin meydana getirdiği bir kümedeki belirli sözcüklerin ya da kavramların var olma durumunu belirlemek amaçlanır (Büyüköztürk vd., 2011, s.269). Kategorisel çözümleme ise genel bir biçimde ifade etmek gerekirse, belirli bir iletinin ilk olarak birtakım birimlere ayrıştırılmasını, daha sonra da bu birimlerin belli ölçütler çerçevesinde kategoriler biçiminde öbeklere ayrılmasını belirtir (Bilgin, 2014, s. 19). Bu çalışmada da elde edilen veriler; dersin adı, dersin dönemi, ders saati ve dersin içeriği başlıklarından oluşan bir form kullanılarak analiz edilmeye çalışılmıştır. Ders içerikleri analiz edilirken ana konu başlıkları ve bu ana konu başlıklarıyla ilgili alt konu başlıkları belirlenmiştir. Verilerin çözümlenmesi aşamasında iki alan uzmanının görüşleri alınmış, uzman görüşlerine göre yapılması gereken düzenleme ve düzeltmeler gerçekleştirilmiştir.

2.5. Araştırmanın etik izni

Bu çalışmada "Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi" dâhilinde uyulması gereken bütün kurallara riayet edilmiştir. Adı geçen Yönerge'nin ikinci bölümünü oluşturan "Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler" başlığı altında ifade edilen fiillerden hiçbiri

gerçekleştirilmemiştir. Çalışma için anket, mülakat, odak grup görüşmesi kullanılarak veri toplanmadığından etik kurul izni alınmamıştır.

3. BULGULAR

Çalışmanın amacı doğrultusunda yapılan incelemeler sonucunda 2018 Türkçe Öğretmenliği Lisans Programı'ndaki dilbilgisi derslerine yönelik olarak aşağıdaki bulgulara ulaşılmıştır. Buna göre Tablo 1'de 2018 Türkçe Öğretmenliği Lisans Programı'ndaki dilbilgisi derslerinin adları, bu derslerin hangi yarıyılıda bulunduğu, derslerin saati, zorunlu mu seçmeli mi oldukları gösterilmiştir.

Tablo 1.

2018 Türkçe Öğretmenliği Lisans Programındaki Dil Bilgisi Dersleri

Yarıyıl	Dersin Adı	Zorunlu/Seçmeli	Dersin Saati
1	Türk Dil Bilgisi 1	Zorunlu	2
2	Türk Dil Bilgisi 2	Zorunlu	2
3	Türk Dil Bilgisi 3	Zorunlu	2
4	Türk Dil Bilgisi 4	Zorunlu	2
7	Dil Bilgisi Öğretimi	Zorunlu	2
4/5/6/7/8	Anlam Bilimi	Seçmeli	2

Tablo 1'de verilen dil bilgisi derslerine ilişkin bulgular aşağıda derslerin içerikleri de ele alınarak başlıklar hâlinde açıklanmaya çalışılmıştır.

Türk Dil Bilgisi 1

Tablo 1 incelendiğinde Türk Dil Bilgisi 1 dersinin Türkçe Öğretmenliği Lisans Programı'nın birinci yarıyılında zorunlu dersler arasında ve 2 saatlik bir ders olarak yer aldığı görülmektedir. 2018 Programı'nda (2018 Türkçe Öğretmenliği Lisans Programı, s. 4) belirtilen içeriğe göre bu dersin içeriğini oluşturan konular Tablo 2'deki gibi gruplandırılabilir.

Tablo 2.

Türk Dil Bilgisi 1 Dersinin İçeriği ve İçerikte Yer Alan Konuların Gruplandırılması

Ana Konu Başlıkları	Alt Konu Başlıkları
Türk Dilinin Tarihi	<ul style="list-style-type: none"> ●Türkçenin tarihsel gelişimi ve yayılma alanı ●Türk dilleri ailesi ●Tarih boyunca kullanılan Türk alfabeleri
Ses Bilgisi	<ul style="list-style-type: none"> ●Türkiye Türkçesinin ses bilgisi özellikleri ●Sesler (ünlü ve ünsüzler), ünlü ve ünsüzlerin özellikleri ●Ses uyumları (ünlü uyumu, ünsüz uyumu) ●Ses (ünlü ve ünsüz) değişimleri (darlaşma, yuvarlaklaşma, benzeşme, ayrışma, türeme, düşme, ötümlüleşme, ötümsüzleşme, kaynaşma, ünlü çatışması, ikizleşme) ●Kaynaştırma ünsüzleri, bağlantı ünlüsü ●Hece

Tablo 2. Devamı

Türk Dil Bilgisi 1 Dersinin İçeriği ve İçerikte Yer Alan Konuların Gruplandırılması

Ana Konu Başlıkları	Alt Konu Başlıkları
Yazım Kuralları ve Uygulamaları	<ul style="list-style-type: none"> ●Yazım bilgileri ●Yazımın önemi ve gerekliliği ●Ses değişmelerinin yazıda gösterilmesi ●Hecelerin yazılışı ●Satır sonlarında sözcüklerin hecelere bölünerek yazılışı; ●Yazım uygulamaları.

Tablo 2 incelendiğinde Türk Dil Bilgisi 1 dersinin içerik olarak Türk dilinin tarihi, ses bilgisi, yazım kuralları ve uygulamaları biçiminde 3 ana başlığa ayrıldığı görülmektedir. Türk dilinin tarihi ana başlığı 3 alt konu başlığından, ses bilgisi ana başlığı 6 alt konu başlığından, yazım kuralları ve uygulamaları ana başlığı da yine 6 alt konu başlığından oluşmaktadır.

Dersin yukarıda verilen içeriğinden de anlaşılacağı gibi yeni Program'da ses bilgisi ile ilgili temel konuların yanında Türk dilinin tarihi ve yazımla ilgili konular da yer almaktadır. Bu konuların, eğitim öğretim sürecinde ses bilgisi konuları üzerinde yoğunlaşmaya engel olabileceği belirtilebilir.

Ders içeriğini oluşturan ses bilgisine ilişkin konulardan kaynaştırma ünsüzleri, bağlantı ünlüsü, ötümsüzleşme gibi terimlerin, dil bilgisi kaynaklarında farklı biçimlerde de kullanıldığı dikkate alırsa bu durumun öğretim sürecinde terim birliğini olumsuz etkileyeceği söylenebilir.

Türk Dil Bilgisi 2

Tablo 1 incelendiğinde Türk Dil Bilgisi 2 dersinin Türkçe Öğretmenliği Lisans Programı'nın 2. yarıyılında zorunlu dersler arasında ve 2 saatlik bir ders olarak yer aldığı görülmektedir. 2018 Programı'nda (2018 Türkçe Öğretmenliği Lisans Programı, s. 6) belirtilen içeriğe göre bu dersin içeriğini oluşturan konular Tablo 3'teki gibi gruplandırılabilir.

Tablo 3.

Türk Dil Bilgisi 2 Dersinin İçeriği ve İçerikte Yer Alan Konuların Gruplandırılması

Ana Konu Başlıkları	Alt Konu Başlıkları
Biçim Bilgisi (Morfoloji)	<ul style="list-style-type: none"> ●Türkçenin yapısal özellikleri, şekil bilgisi ●Sözcük (kök, gövde, taban, ek) ●Kökenlerine göre sözcükler [yerli sözcük, yabancı sözcük; köken bilgisi (etimoloji)] ●Yapılarına göre sözcük türleri (yalın, türemiş, birleşik) ●Türlerine göre sözcükler [ad, önad (sıfat), eylem (fiil), belirteç (zarf), adıl (zamir), bağlaç, ilgeç (edat), ünlem] ●Türkçenin ekleri (yapım ekleri, çekim ekleri, fiilimsi ekleri, çatı ekleri, ek fiil ekleri) ●Türkçede sözcük türetme yolları
Vurgu	<ul style="list-style-type: none"> ●Sözcük vurgusu
Yazım	<ul style="list-style-type: none"> ●Yazım kuralları

Tablo 3 incelendiğinde Türk Dil Bilgisi 2 dersinin içerik olarak biçim bilgisi (morfoloji), vurgu, yazım biçiminde üç ana başlığa ayrıldığı görülmektedir. Buna göre biçim bilgisi (morfoloji) ana başlığı 7 alt konu başlığından oluşmaktadır. Vurgu ana başlığı altında sözcük vurgusu; yazım ana başlığı altında da yazım kuralları alt konu başlıkları yer almaktadır.

Yukarıda verilen içerikte de görüldüğü gibi 2018 Programı'nda biçim bilgisine yönelik konuların yanı sıra "yazım kuralları" konusu da yer almaktadır. Yazım kuralları konusu Türk Dil Bilgisi 1 dersinin içeriğinde de yer alan bir konudur. Bu konuya tekrar yer verilmesi; yazım kurallarının, dil kullanıcılarının, özellikle de Türkçe öğretmeni adaylarının çoğunlukla ihmal ettiği ve özen göstermediği konular arasında bulunmasından kaynaklanıyor olabilir.

Türk Dil Bilgisi 2 dersinin içeriğinde biçim bilgisi konularının yanı sıra vurgu konusunun da yer aldığı görülmektedir. Vurgu konusuna özellikle diksiyon veya sözlü iletişimdeki önemi açısından yer verildiği söylenebilir.

Ders içeriğini oluşturan biçim bilgisine ilişkin konuların Tablo 3'te görüldüğü gibi yay ayrıç içinde terim karşılıklarının verildiği görülmektedir. Bu tip ikili ya da üçlü terim kullanımlarının öğretim sürecinde hem ilgili öğretim üyesini hem de öğretmen adayını olumsuz etkileyebileceği ifade edilebilir.

Ders içeriğinde Türkçedeki ekler; yapım, çekim, fiilimsi, çatı ve ek fiil ekleri şeklinde belirtilmiştir. Hangi tür eklerin hangi başlık altında ele alınacağı konusu Türk dil bilgisi alanyazınında tartışmalı konular arasında yer aldığından bu eklerin, öğretim sırasında sınıflandırma yapılırken birtakım sorunlara yol açabileceği görülmektedir.

Türk Dil Bilgisi 3

Yukarıdaki Tablo 1 incelendiğinde Türk Dil Bilgisi 3 dersinin Türkçe Öğretmenliği Lisans Programı'nın 3. yarıyılında zorunlu dersler arasında ve 2 saatlik bir ders olarak yer aldığı görülmektedir. 2018 Programı'nda belirtilen içeriğe göre (Türkçe Öğretmenliği Lisans Programı, s. 8) bu dersin içeriğini oluşturan konular Tablo 4'teki gibi gruplandırılabilir.

Tablo 4.

Türk Dil Bilgisi 3 Dersinin İçeriği ve İçerikte Yer Alan Konuların Gruplandırılması

Ana Konu Başlıkları	Alt Konu Başlıkları
Sözcük Türleri ve Uygulama Çalışmaları	●Sözcük ve sözcük bilgisi çalışmaları
	Ad (isim)
	Önad (sıfat)
	Adıl (zamid)
	Belirteç (zarf)
	Eylem (fiil)
	İlgeç (edat)
	Bağlaç
	Ünlem
	●Uygulama çalışmaları

Tablo 4 incelendiğinde Türk Dil Bilgisi 3 dersinin içerik olarak sözcük türleri ve uygulama çalışmaları biçiminde tek ana başlıktan oluştuğu görülmektedir. Bu ana başlık; sözcük ve sözcük bilgisi çalışmaları ve uygulama çalışmaları şeklinde iki alt başlığa ayrılmaktadır. Sözcük ve sözcük bilgisi çalışmaları; 8 sözcük türünden oluşmaktadır.

İçeriği oluşturan sözcük türlerine ilişkin konuların Türk Dil Bilgisi 2 dersinin içeriğinde olduğu gibi yay ayrıç içinde terim karşılıklarının verildiği görülmektedir. Bir kavramla ilgili birden fazla terim kullanımının öğretim sürecinde hem ilgili öğretim üyesini hem de öğretmen adayını olumsuz etkileyebileceği söylenebilir. Ayrıca içerikte sözcük türlerinin herhangi bir sınıflama yapılmadan sıralandığı görülmektedir. Sözcük türlerinin sınıflandırılması, Türk dil bilgisi alanyazınında tartışmalı

konular arasında yer aldığından bu durumun, öğretim sırasında sınıflandırma yapılırken birtakım sorunlara yol açabileceği de belirtilebilir.

Dersin içeriğinde “uygulama çalışmaları” ifadesinin bulunduğu görülmektedir. Çünkü sözcük türlerini öğretmen adaylarına ezbere dayalı değil işlevsel olarak kavratmak için bu derste metinler üzerinde uygulamalı çalışmalar yaptırmak önemlidir.

Türk Dil Bilgisi 4

Yukarıdaki Tablo 1 incelendiğinde Türk Dil Bilgisi 4 dersinin Türkçe Öğretmenliği Lisans Programı'nın 4. yarıyılında zorunlu dersler arasında ve 2 saatlik bir ders olarak yer aldığı görülmektedir. 2018 Programı'nda (Türkçe Öğretmenliği Lisans Programı, s. 9) belirtilen içeriğe göre bu dersin içeriğini oluşturan konular Tablo 5'teki gibi gruplandırılabilir.

Tablo 5.

Türk Dil Bilgisi 4 Dersinin İçeriği ve İçerikte Yer Alan Konuların Gruplandırılması

Ana Konu Başlıkları	Alt Konu Başlıkları
Söz dizimi ve Uygulama Çalışmaları	<ul style="list-style-type: none"> ●Cümle bilgisi, söz dizimi ●Türkiye Türkçesi söz diziminin genel özellikleri-ilkeleri ●Belirtme öbekleri ●Cümle ●Cümlenin ögeleri ●Cümle türleri ●Cümle çözümleme

Tablo 5 incelendiğinde Türk Dil Bilgisi 4 dersinin içerik olarak söz dizimi ve uygulama çalışmaları biçiminde tek ana başlıktan oluştuğu görülmektedir. Buna göre bu ana başlık 7 alt konu başlığından oluşmaktadır.

Bu dersin içeriğini oluşturan konulardan biri cümle türleri konusudur. Bu konu, dil bilgisinin en çok tartışılan konularından biridir. İçerikte konunun cümle türleri genel başlığı altında verildiği görülmektedir. Bu durum, öğretim sürecinde konu ayrıntılandırılırken birtakım farklı yaklaşımların öğretilmesine, dolayısıyla da farklı eğitim fakültelerinde öğrenim gören öğretmen adaylarının konuyu birbirlerinden farklı şekilde öğrenmelerine neden olabilir.

Dersin içeriğine bakıldığında Türk Dil Bilgisi 1, Türk Dil Bilgisi 2 ve Türk Dil Bilgisi 3 derslerinde olduğu gibi Türk Dil Bilgisi 4 dersinde de cümle ögeleri ve cümle türleri konularının, öğretimde terim çeşitliliğinin ortaya çıkmasına zemin hazırlayacağı öngörülebilir.

Dersin içeriğinde “uygulama çalışmaları”, başka bir deyişle “cümle çözümleme” konusunun bulunduğu görülmektedir. Bunun nedeni, söz dizimi konularının iyi bir şekilde kavranması için cümleler ya da metinler üzerinde uygulamalı çalışmalar yapılmasına gereksinim duyulmasıdır.

Dilbilgisi Öğretimi

Yukarıdaki Tablo 1 incelendiğinde Dil Bilgisi Öğretimi dersinin Türkçe Öğretmenliği Lisans Programı'nın 7. yarıyılında zorunlu dersler arasında ve 2 saatlik bir ders olarak yer aldığı görülmektedir. 2018 Programı'nda (Türkçe Öğretmenliği Lisans Programı, s. 13) belirtilen içeriğe göre bu dersin içeriğini oluşturan konular Tablo 6'daki gibi gruplandırılabilir.

Tablo 6.

Dil Bilgisi Öğretimi Dersinin İçeriği ve İçerikte Yer Alan Konuların Gruplandırılması

Ana Konu Başlıkları	Alt Konu Başlıkları
Dilbilgisi	<ul style="list-style-type: none"> ●Dil bilgisinin temel kavramları ●Türkçenin ses, şekil, anlam ve söz dizimi yönünden temel özellikleri
Türkçe Dersi Öğretim Programları	<ul style="list-style-type: none"> ●Türkçe Dersi Öğretim Programlarında dil bilgisi öğretimi modelleri ve yaklaşımları (Davranışçı, Bilişsel ve Yapılandırıcı açısından değerlendirilmesi) ●Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda (1-8. Sınıflar) dil bilgisi kazanımları
Dil bilgisi Öğretimi ve Uygulamaları	<ul style="list-style-type: none"> ●Dil bilgisi öğretimi ve dil bilgisi öğretiminin amacı ●Dil bilgisi öğretiminde konular (ses bilgisi, şekil bilgisi, anlam bilgisi) ve öğretiminde izlenecek sıra ●Yöntem ve teknikler ●Etkinlik örnekleri ●Metin merkezli dil bilgisi öğretimi uygulamaları

Tablo 6 incelendiğinde Dil Bilgisi Öğretimi dersinin içerik olarak dil bilgisi, Türkçe dersi öğretim programları, dil bilgisi öğretimi ve uygulamaları biçiminde üç ana başlıktan oluştuğu görülmektedir. Buna göre dil bilgisi ana başlığı 2 alt konu başlığından oluşmaktadır. Türkçe dersi öğretim programları ana başlığında 2 alt konu başlığı bulunmaktadır. Dil bilgisi öğretimi ve uygulamaları ana başlığının ise 5 alt konu başlığından oluştuğu görülmektedir.

İçerikteki dil bilgisi ana konu başlığını oluşturan *dil bilgisinin temel kavramları ve Türkçenin ses, biçim, anlam ve söz dizimi yönünden temel özellikleri* şeklindeki alt konu başlıklarının, Program'daki 4 farklı derste geniş bir şekilde işlendiği yukarıda açıklanan dil bilgisi derslerine ilişkin bulgularda da ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla aynı konuların bu dersin içeriğinde de yer aldığı görülmektedir.

Tablo 6'yı oluşturan ana konu başlıkları ve alt konu başlıkları genel olarak değerlendirildiğinde ders içeriğinin işlenecek konular bakımından zengin ve yoğun olduğu belirtilebilir.

Anlam Bilimi

Tablo 1 incelendiğinde Anlam Bilimi dersinin Türkçe Öğretmenliği Lisans Programı'nın 4, 5, 6, 7, 8. yarıyıllarından birinde okutulabilecek alan seçmeli dersleri arasında ve 2 saatlik bir ders olarak yer aldığı görülmektedir. 2018 Programı'nda (Türkçe Öğretmenliği Lisans Programı, s. 24) belirtilen içeriğe göre bu dersin içeriğini oluşturan konular Tablo 7'deki gibi gruplandırılabilir.

Tablo 7.

Anlam Bilimi Dersinin İçeriği ve İçerikte Yer Alan Konuların Gruplandırılması

Ana Konu Başlıkları	Alt Konu Başlıkları
Tarihsel Açıdan Anlam Bilimi	<ul style="list-style-type: none"> ●Anlam biliminin tarihi ●Dil bilimi içerisindeki yeri
Temel Kavramlar	<ul style="list-style-type: none"> ●Anlam bilimiyle ilgili anahtar kavramların açıklanması Kelime Kavram Anlam Kapsam Sözcüğün anlam çerçevesi
Türkçe ve Anlam Bilimi	<ul style="list-style-type: none"> ●Türk dilinin anlam özellikleri (sözcük düzeyinde, cümle düzeyinde)
Anlam Biliminde Yöntem	<ul style="list-style-type: none"> ●Durgun anlam bilimi ●Gelişmeli anlam bilimi ve anlam olayları Anlam değişmesi Anlam genişlemesi Anlam daralması
Sözcükler Arasındaki Anlam İlişkileri	<ul style="list-style-type: none"> ●Anlam ilişkileri Eş anlamlılık Zıt anlamlılık Eş adlılık Çok anlamlılık
Söz Sanatları	<ul style="list-style-type: none"> ●Deyim aktarması ●Ad aktarması ve benzeri söz sanatları

Tablo 7 incelendiğinde Anlam Bilimi dersinin içerik olarak tarihsel açıdan anlam bilimi, temel kavramlar, Türkçe ve anlam bilimi, anlam biliminde yöntem, sözcükler arasındaki anlam ilişkileri, söz sanatları olmak üzere 6 ana başlıktan oluştuğu görülmektedir. Buna göre tarihsel açıdan anlam bilimi ana başlığı; 2 alt konu başlığından oluşmaktadır. Temel kavramlar ana başlığında 1 alt konu başlığı bulunmaktadır. Bu alt konu başlığında kelime, kavram, anlam, kapsam, sözcüğün anlam çerçevesi konuları yer almaktadır. Türkçe ve anlam bilimi ana başlığı 1 alt konu başlığından oluşmaktadır. Anlam biliminde yöntem ana başlığında 2 alt konu başlığı bulunmaktadır. Sözcükler arasındaki anlam ilişkileri ana başlığında 1 alt konu başlığı yer almaktadır. Bu alt konu başlığında 4 konu bulunmaktadır. Söz sanatları ana başlığı ise 2 alt konu başlığından oluşmaktadır.

Anlam Bilimi dersinin içeriğini oluşturan konuların yukarıda açıklanan Dil Bilgisi Öğretimi dersindeki *Türkçenin ses, biçim, anlam ve sözdizimi yönünden temel özellikleri* alt konu başlığında genel olarak da olsa

“anlam” şeklinde belirtildiği görülmektedir. Bu bakımdan iki ders arasında içerik bakımından tekrara düşüldüğü söylenebilir.

Tablo 7’yi oluşturan ana konu başlıkları ve alt konu başlıkları genel olarak değerlendirildiğinde ders içeriğinin işlenecek konular bakımından zengin ve yoğun olduğu belirtilebilir. Ancak içerikte yer alan durgun anlam bilimi, gelişmeli anlam bilimi, eş adlılık gibi konuların öğretimi sürecinde birtakım terim farklılıklarının ortaya çıkabileceği de öngörülebilir.

4. TARTIŞMA ve SONUÇ

2018 Türkçe Öğretmenliği Lisans Programı’ndaki dil bilgisi derslerinin sayısı, içerik ve ders saatleri bakımından incelenmesinin yanı sıra öğretim sürecinde derslerin içeriğine bağlı olarak karşılaşılan sorunlara ilişkin değerlendirmelerde bulunmak amacıyla yapılan bu çalışmada Türk Dil Bilgisi 1, Türk Dil Bilgisi 2, Türk Dil Bilgisi 3, Türk Dil Bilgisi 4, Dil Bilgisi Öğretimi ve Anlam Bilimi olmak üzere 6 adet ders tespit edilmiştir. Bu derslerin tümü de ikişer saatliktir. Belirtilen derslerden sadece Anlam Bilimi dersi seçmelidir, diğerleri zorunlu derslerdir. Türk Dil Bilgisi 1 dersi 1. yarıyıda, Türk Dil Bilgisi 2 dersi 2. yarıyıda, Türk Dil Bilgisi 3 dersi 3. yarıyıda, Türk Dil Bilgisi 4 dersi 4. yarıyıda, Dil Bilgisi Öğretimi dersi 7. yarıyıda yer almaktadır. Anlam Bilimi dersi ise seçmeli olduğu için 4, 5, 6, 7, 8. yarıyıldardan birinde okutulabilecektir.

2018 Programı’nda alan eğitimi dersleri arasında yer alan Türk Dil Bilgisi 1 dersi, 1998-1999 eğitim-öğretim yılında yürürlüğe konan Lisans Programı’nda (YÖK, 1998, s. 52) *Türk Dilbilgisi I: Ses Bilgisi* adıyla, 2006-2007 eğitim-öğretim yılında yürürlüğe konan Lisans Programı’nda (YÖK, 2007, s. 87) da *Türk Dil Bilgisi I: Ses Bilgisi* adıyla iki saatlik bir ders olarak birinci yarıyıda bulunmaktaydı. Ancak 2006 Programı’ndaki dersin içeriği 1998 Programı’ndaki derse göre biraz daha genişletilmiş, örneğin yazım bilgileri konusu eklenmiştir (YÖK, 1998, s. 52; YÖK, 2007, s. 87).

Yeni Program’daki Türk Dil Bilgisi 1 dersi içerik olarak incelendiğinde Türk dilinin tarihi, ses bilgisi, yazım kuralları ve uygulamaları biçiminde 3 ana başlık bulunduğu görülmektedir. Türk dilinin tarihi ana başlığı 3 alt konu başlığından oluşmaktadır. Ses bilgisi ana başlığı ile yazım kuralları ve uygulamaları ana başlığı ise altışar konu alt başlığından oluşmaktadır.

Yukarıdaki içeriğin, 2006 Programı’yla tamamen aynı olduğu görülmektedir (YÖK, 2007, s. 87). Dersin içeriğinden de anlaşılacağı gibi yeni Program’da ses bilgisi ile ilgili temel konuların yanında yazımla ilgili ifadeler de yer almaktadır. Ancak 2018 Programı’nda yazım ve noktalamaya ilişkin konular başka derslerde de bulunmaktadır. Örneğin Türk Dili 1 dersinin içeriğinde “yazım ve noktalama”, Türk Dil Bilgisi 2 dersinin içeriğinde “yazım kuralları”, Yazma Eğitimi dersinin içeriğinde ise “noktalama ve yazım kurallarının öğretimi” konuları verilmiştir (Türkçe Öğretmenliği Lisans Programı, s. 4, 6, 12).

Buradan hareketle aslında yazım kurallarının özellikle dil bilgisi derslerine dağıtılmasının bir mantığı olduğu çıkarılabilir. Ancak bu durumda da ortada yine bir belirsizlik bulunduğu görülmektedir. Türk Dil Bilgisi 1 dersinde aslında sese dayalı yazım kuralları, Türk Dil Bilgisi 2 dersinde aslında eklere/biçime dayalı yazım kuralları öğretilmek isteniyor olabilir. Ancak bu ayrımın Program’da net bir şekilde yapılmaması, ders içeriğinin yanlış anlaşılmasına yol açabilir. Ayrıca yazım kurallarının dil bilgisi dersleri arasında paylaştırıldığı varsayıldığında bu kez Türk Dil Bilgisi 3 ve Türk Dil Bilgisi 4 derslerinde neden böyle bir içeriğin bulunmadığı aklı gelmektedir. Çünkü yazım ve noktalama kuralları Türk Dil Bilgisi 3 dersindeki sözcük türlerini, Türk Dil Bilgisi 4 dersindeki söz dizimi (cümle bilgisi) konularını da ilgilendirmektedir. Bu nedenle konuların genel çizgileriyle belirtildiği bir kılavuz izlemi veren yeni Program’ın, derslerin içeriğine ilişkin biraz daha ayrıntılı olarak hazırlanması gerektiği söylenebilir.

Yazım ve noktalama kurallarını öğrenmek ve öğrendiklerini uygulayabilmek, özellikle bir Türkçe öğretmeni adayı için son derece önemlidir. Ancak lisans programlarında okuyan Türkçe öğretmeni adaylarının yazım ve noktalama konusunda ciddi sorunlar yaşadıkları görülmektedir (Arıcı, 2008; Cin Şeker ve Çobanoğlu, 2015; Dumanlı Kadızade, 2015; Kana ve Gümüşkaya, 2018; Karabuğa, 2011;

Kemiksiz, 2020; Topuzkanamış, 2009; Uludağ, 2002; Yıldız ve Ceran, 2016; Yılmaz, 2011). Araştırmacının gözlemlerine göre de bu sorunlardan birkaçı büyük ve küçük harflerin, kesme işaretinin, düzeltme işaretinin kullanımı, heceleme ve satır sonunda sözcük bölünmesi şeklinde belirtilebilir. Bunun yanı sıra öğretmen adayları, yazım kılavuzuna başvuramamakta, kulaktan dolma bilgilerle hareket etmektedirler. Hatta düzeltme işaretinin kullanımdan kaldırıldığını söyleyen öğretmen adaylarıyla da karşılaşabilmektedir. Ayrıca Türk Dil Bilgisi 1 dersinin içeriği; Türk dilinin tarihî gelişmesi ve yayıldığı coğrafi alanlar, Türk dilleri ailesi ve sesbilgisinin diğer konuları bakımından yeterince yoğundur. Bu sorunların ortadan kaldırılabilmesi için yazım ve noktalama konularının birbirinden farklı birkaç dersin içeriğinde değil de ayrı bir *Yazım ve Noktalama Öğretimi* dersi olarak lisans programlarında zorunlu ders şeklinde yer alması gerekmektedir. Programa böyle bir dersin konulması yazım ve noktalamanın ayrı ayrı derslerde değil belirli bir derste daha ayrıntılı ve uygulamalı olarak öğretilmesini sağlayacaktır. Yazım ve noktalama öğretimine yönelik kitap ve kitap bölümlerinin yayımlanmış olması da (bkz. Atasoy, 2018; Bağcı ve Karagül, 2013; Baymur, 1959; Benzer, 2018; Bolulu, 2005; Çankaya, 1964; Kalfa, basım yılı yok) böyle bir dersin, üzerinde özellikle durulması gerektiğini, hatta ayrı bir ders olarak da ele alınabileceğini düşündürmektedir. Özellikle Karatay ve İpek'in (2017a, 2017b) yazım öğretimine yönelik çalışmaları bu konudaki gerekliliği ortaya koyması bakımından önemlidir.

Aşağıdaki Tablo 8'de Yazım ve Noktalama Öğretimi dersi için bir içerik önerisi sunulmuştur:

Tablo 8.

Yazım ve Noktalama Öğretimi Dersi İçin İçerik Önerisi

Ana Konu Başlıkları	Alt Konu Başlıkları
Yazım ve Noktalama	<ul style="list-style-type: none"> ●Yazım ve noktalamanın önemi ve gerekliliği ●Yazım kuralları ●Noktalama kuralları ●Yazım kılavuzu

Tablo 8. Devamı

Yazım ve Noktalama Öğretimi Dersi İçin İçerik Önerisi

Ana Konu Başlıkları	Alt Konu Başlıkları
Öğretim Programlarında Yazım ve Noktalama	<ul style="list-style-type: none"> ●Türkçe programlarında yazım ve noktalama ●Başka ülkelerin ders programlarında yazım ve noktalama
Yazım ve Noktalama Öğretiminde Yöntem ve Teknikler	<ul style="list-style-type: none"> ●Yazım öğretiminde yöntem ve teknikler ●Noktalama öğretiminde yöntem ve teknikler
Ölçme ve Değerlendirme	<ul style="list-style-type: none"> ●Yazım ve noktalamada ölçme ve değerlendirme

Türk Dil Bilgisi 1 dersinin içeriğini oluşturan ses bilgisine ilişkin konulardan kaynaştırma ünsüzleri, bağlantı ünlüsü, ötümsüzleşme gibi terimlerin, dil bilgisi kaynaklarında farklı biçimlerde de kullanıldığı dikkate alınır bu durumun öğretim sürecinde terim birliğini olumsuz etkileyeceği, aksamalara yol açabileceği söylenebilir. Nitekim öğrencilerin bir kavram için birden çok terimi öğrenmeye çalışması,

bişsel açıdan da onlara ayrı bir yük getirecek, zihinlerinin karışmasına yol açacaktır (Çifçi, 2006; Pilav, 2008).

2018 Programı'nda alan eğitimi dersleri arasında yer alan Türk Dil Bilgisi 2 dersi, 1998-1999 eğitim-öğretim yılında yürürlüğe konan Lisans Programı'nda *Türk Dilbilgisi II: Şekil Bilgisi* (YÖK, 1998, s. 52) adıyla, 2006-2007 eğitim-öğretim yılında yürürlüğe konan Lisans Programı'nda (YÖK, 2007, s. 88) ise *Türk Dil Bilgisi II: Şekil Bilgisi* adıyla iki saatlik bir ders olarak ikinci yarıyılta bulunmaktaydı. Ancak içerik olarak 1998 Programı'ndaki ders 2006 Programı'nda biraz daha genişletilmiştir (YÖK, 1998, s. 52; YÖK, 2007).

Türk Dil Bilgisi 2 dersi içerik olarak incelendiğinde biçim bilgisi (morfoloji), vurgu ve yazım biçiminde üç ana başlık bulunduğu görülmektedir. Buna göre biçim bilgisi (morfoloji) ana başlığı; 7 alt konu başlığından oluşmaktadır. Vurgu ana başlığı altında sözcük vurgusu alt konu başlığı; yazım ana başlığı altında da yazım kuralları alt başlığı yer almaktadır.

Yukarıda verilen bu içeriğin, 2006 Programı'yla hemen hemen aynı olduğu görülmektedir. Buradaki tek fark, 2006 Programı'nda ayrıntılı olarak belirtilmiş *yazım bilgileri* konusunun sadece *yazım kuralları* biçiminde ifade edilmesidir (YÖK, 2007, s. 88). Dersin içeriğinde de görüldüğü gibi 2018 Programı'nda biçim bilgisine yönelik konuların yanı sıra "yazım kuralları" konusu da yer almaktadır. Yukarıda Türk Dil Bilgisi 1 dersi için de ifade edildiği üzere yazım ve noktalama konusunun lisans programında ayrı bir ders olarak yer almasının öğretim açısından daha iyi bir tercih olacağı düşünülebilir.

Türk Dil Bilgisi 2 dersinin içeriğinde biçim bilgisi konularının yanı sıra vurgu konusu da yer almaktadır. Bu konuya özellikle diksiyon veya sözlü iletişimdeki önemi açısından yer verildiği söylenebilir. Ancak vurgu, sözlü iletişimi ilgilendirdiğinden dersin içeriğinin yeniden gözden geçirilmesi gerektiği belirtilebilir.

Ders içeriğini oluşturan biçim bilgisine ilişkin konulardan sözcük türlerinde yay ayraç içinde başka terim karşılıklarının verildiği görülmektedir. Bu tip ikili ya da üçlü terim kullanımlarının öğretim sürecinde ilgili öğretim üyesini ve öğretmen adaylarını olumsuz etkileyebileceği söylenebilir. Nitekim belirtilen bu sorun, yıllardır verimli bir dil bilgisi öğretimin yapılmasını engellemektedir. Öyle ki araştırmacının gözlemlerine göre hem öğrenciler hem de dersi veren öğretim üyeleri çoğu zaman hangi terimi kullanmak gerektiği konusunda ikilem içerisinde kalmaktadırlar. Hatta bazen bir konuyla ilgili üç dört farklı terimden (ayırılma, çıkma, uzaklaşma, -den hâli vb.) söz etmek gerekmektedir.

Benzer bir durumla eklerin sınıflandırılmasında da karşılaşmaktadır. Çünkü dil bilgisiyle ilgili yayınlarda araştırmacıların değişik sınıflandırma denemeleri görülmektedir. Bu da öğretmen adaylarına verilen eğitimde, ilgili öğretim üyesinin değişik sınıflandırmalardan hangisini kullanacağı konusunda kararsız kalmasına yol açmaktadır. Burada *çatı eklerinin* ve *olumsuzluk ekinin* yapım eki olup olmadığı, *oldurğan çatı* şeklinde ayrı bir çatının bulunup bulunmadığı gibi sorunlar da hatırlanmalıdır. Yine Türkçede adın kaç durumda bulunabildiği konusunda da kaynaklarda değişik görüşler yer almaktadır. Buna göre Türkçede adlar beş durumda mı yoksa altı, yedi, hatta sekiz durumda mı bulunabilmektedir? Görüldüğü gibi bu konulardaki belirsizlikler de hem öğretim üyesi hem de öğretmen adayları için öğretme ve öğrenme sürecinde güçlükler doğurmaktadır.

Dil bilgisi öğretiminde biçimin yanı sıra anlam ve kullanım üzerinde de durulması öğretmen adaylarının, Türkçenin biçim bilgisini daha iyi kavramalarını sağlayacaktır. Nitekim Cem (2005) de dil bilgisi öğretiminde biçim, anlam ve kullanım üçlüsünün önemi ve gerekliliği üzerinde durmuştur. Bunun için de Türk Dil Bilgisi 2 dersinin saati üzerinde tekrar düşünülmesi gerektiği ortaya çıkmaktadır. Çünkü dersin biçim, anlam ve kullanım temelinde işlenmesi, uygulamalı çalışmalar yapılabilmesi ve öğretmen adaylarına geri bildirimler verilebilmesi için öğretim üyesi ve öğretmen adayları zamana ihtiyaç duyacaklardır.

2018 Programı'nda alan eğitimi dersleri arasında yer alan Türk Dil Bilgisi 3 dersi, 1998-1999 eğitim-öğretim yılında yürürlüğe konan Lisans Programı'nda *Türk Dilbilgisi III: Kelime Bilgisi* adıyla (YÖK,

1998, s. 52); 2006-2007 eğitim-öğretim yılında yürürlüğe konan Lisans Programı'nda (YÖK, 2007, s. 88) ise Türk Dil Bilgisi III: Sözcük Bilgisi adıyla iki saatlik bir ders olarak üçüncü yarıyılıda bulunmaktaydı. Ancak içerik olarak 1998 Programı'ndaki ders ile 2006 Programı'ndaki ders arasında bazı farklılıklar olsa da genel olarak aynı olduğu söylenebilir (YÖK, 1998, s. 52; YÖK, 2007, s. 90).

Türk Dil Bilgisi 3 dersi içerik olarak incelendiğinde sözcük türleri ve uygulama çalışmaları biçiminde tek ana başlık bulunduğu görülmektedir. Bu ana başlık; sözcük ve sözcük bilgisi çalışmaları ve uygulama çalışmaları şeklinde iki alt başlığa ayrılmaktadır. Sözcük ve sözcük bilgisi çalışmaları alt başlığı; 8 sözcük türünden oluşmaktadır.

Yukarıda verilen içeriğin, 2006 Programı'yla neredeyse aynı olduğu göze çarpmaktadır (YÖK, 2007, s. 90). İçerikten de anlaşılacağı gibi bu derste sözcük bilgisi ya da sözcük türleri üzerinde yoğunlaşıldığı görülmektedir. Sözcük türlerinin öğretiminde karşılaşılan en önemli sorun, sözcük türlerinin sınıflandırılmasıdır. Bu konuda Yener (2007), Delice (2012), Yılmaz (2017) ve Boz (2019) gibi araştırmacıların yanı sıra dil bilgisi yazarlarının (Banguoğlu, 1990; Bilgin, 2006; Demir ve Yılmaz, 2016; Eker, 2005; Ergin, 1998; Gencan, 1979; Korkmaz, 2003) da farklı sınıflandırmaları vardır. Görüldüğü üzere sözcük türlerinin sınıflandırılması, Türk dil bilgisi alanyazınında tartışmalı konular arasında yer almaktadır. Bu nedenle bu durumun, öğretim sırasında sınıflandırma yapılırken birtakım sorunlara yol açabileceği de belirtilebilir.

Öğretim sırasında sözcük türlerinin sınıflandırılması bir kenara bırakılsa bile bu kez önümüze terim çeşitliliği çıkmaktadır. Hatta bu terim çeşitliliğini dersin yukarıda verilen içeriğinde de görmek mümkündür. Öğretimde önad-sıfat, belirteç-zarf, eylem-fiil, adıl-zamir, ilgeç-edat, ulaç-zarf-fiil, ortaç-sıfat-fiil gibi onlarca terimden hangisi tercih edilecektir? Dolayısıyla ders içeriğine de yansıyan terimlerdeki uzlaşmazlığın ister istemez öğretim sürecini de etkileyebileceği söylenebilir.

Dersin içeriğinde “uygulama çalışmaları” ifadesinin bulunduğu görülmektedir. Çünkü sözcük türlerini öğretmen adaylarına ezbere dayalı değil işlevsel olarak kavratmak için bu derste metinler üzerinde uygulamalı çalışmalar yaptırmak önemlidir. Nitekim dil bilgisi derslerinde konular sadece biçimsel olarak değil işlev ve kullanım açısından da ele alındığında öğretim daha etkili ve verimli olur. Bu sayede öğretmen adayları dil bilgisi kurallarını ezberlemek yerine dili oluşturan birimlerin hangi işlevlerle nasıl kullanıldığını görebileceklerdir. Bu amaçla da metinden hareketle öğretim yapılması gerekmektedir (Temizkan, 2014). Metinlerden hareketle uygulama çalışmaları yaptırılmadığı takdirde öğretmen adayları bilgileri ezberlemekte, birtakım kalıp bilgilerle hareket etmektedirler. Bu bakımdan, yine bu dersin de uygulamalı olarak öğretilmesi için ders saatinin artırılması; öğretmen adaylarının sözcük türlerini çeşitli yönlerden özümseyebilmeleri ve onlara gerekli dönütlerin verilebilmesi açısından uygun olacaktır.

2018 Programı'nda alan eğitimi dersleri arasında yer alan Türk Dil Bilgisi 4 dersi, 1998-1999 eğitim-öğretim yılında yürürlüğe konan Lisans Programı'nda *Türk Dilbilgisi IV: Cümle Bilgisi* adıyla iki saat olarak (YÖK, 1998, s. 52); 2006-2007 eğitim-öğretim yılında yürürlüğe konan Lisans Programı'nda (YÖK, 2007, s. 88) ise *Türk Dil Bilgisi IV: Cümle Bilgisi* adıyla üç saatlik bir ders olarak dördüncü yarıyılıda bulunmaktaydı. Ancak içerik olarak 1998 Programı'ndaki ders ile 2006 Programı'ndaki ders arasında bazı farklılıklar olsa da genel olarak aynı olduğu söylenebilir (YÖK, 1998, s. 52; YÖK, 2007, s. 91). Ayrıca bu dersin, 1998 Programı'nda iki saatken, 2006 Programı'nda üç saate çıkarıldığı görülmektedir (YÖK, 1998, s. 52; YÖK, 2007, s. 91). 2018 Programı'ndaki Türk Dil Bilgisi 4 dersi, görüldüğü üzere bir saat azaltılarak 1998 Programı'nda olduğu gibi iki saate düşürülmüştür.

Türk Dil Bilgisi 4 dersi içerik olarak incelendiğinde söz dizimi ve uygulama çalışmaları biçiminde tek ana başlık bulunduğu görülmektedir. Buna göre bu ana başlık 7 alt konu başlığından oluşmaktadır.

Türk Dil Bilgisi 4 dersinin içeriğini oluşturan konulardan biri cümle türleri konusudur. Eğitim öğretim sürecinde cümle bilgisiyle ilgili karşılaşılan en önemli sorunlardan birini cümle türleri, başka bir deyişle

yapıları bakımından cümleler oluşturmaktadır. Bu konuda araştırmacıların yaptıkları sınıflandırmalar birbirinden farklılıklar gösterebilmektedir (Aktan, 2009; Atabay vd., 2003; Böler, 2019; Delice, 2007; Eker, 2005; Gülsevin, 2020; Hatiboğlu, 1972; Karaağaç, 2012; Karahan, 2018; Koç, 1996; Özkan ve Sevinçli, 2008; Özmen, 2013; Şimşek, 1987). Öğretimde acaba bu sınıflamalardan hangisini temel almak gerekir? Bu bu buna benzer soruların yanıtı üretilmediğinde, mezun olduklarında devlet okullarında görev yapacak öğretmen adayları arasında belirli bir standart oluşturulması nasıl mümkün olacaktır? Cümle bilgisine ilişkin başka bir sorun da içinde eylemsi bulunan cümlelerin yapı bakımından durumudur. Bu tür cümleler basit cümle mi birleşik cümle mi sayılmalıdır? Belirtilen bu tür sorunlar, öğrencilerin daha önceki bilgileriyle yeni öğrendikleri bilgilerin çatışmasına neden olmakta, yeni öğrenilen bilgilerin uygulanmasında da sorunlar ortaya çıkarmaktadır. Başka bir deyişle bu durum, öğretim sürecinde konu ayrıntılandırılırken birtakım farklı yaklaşımların öğretilmesine, dolayısıyla da farklı eğitim fakültelerinde öğrenim gören öğretmen adaylarının konuyu birbirlerinden farklı şekilde öğrenmelerine neden olabilmektedir.

Dersin içeriğine bakıldığında Türk Dil Bilgisi 1, Türk Dil Bilgisi 2 ve Türk Dil Bilgisi 3 derslerinde olduğu gibi Türk Dil Bilgisi 4 dersinde de cümle öğeleri ve cümle türleri konularının, öğretimde terim çeşitliliğinin ortaya çıkmasına neden olabileceği söylenebilir. Çünkü belirtilen konularla ilgili olarak öğrencilerin hazırbulunuşluğu ile öğretim üyesinin tercihleri birbiriyle uyuşmamakta, bu da öğretimin niteliğini etkilemektedir.

Türk Dil Bilgisi 4 dersinin içeriğinde “uygulama çalışmaları”, başka bir deyişle “cümle çözümleme” konusunun bulunduğu görülmektedir. Ancak öncelikle uygulama yoluyla kavratılacak bu dersin, yukarıda da belirtildiği gibi üç saatten iki saate düşürülmesinin uygun olmadığı söylenebilir. Çünkü dil bilgisi birtakım bilgileri sadece teorik olarak bilmeyi değil aynı zamanda bildiklerini uygulamayı da gerektirir. Nitekim Göğüş (1978, s. 349), dil bilgisi kurallarının sözden ve yazıdan ayrı, hazır sonuçlar biçiminde öğretilmemesini, aksi takdirde öğrencinin dil kurallarını ezberlemeye alışacağını ve onlara dil kurallarını uygulama gücü kazandırmayacağını belirtmektedir. Özbay’a göre (2006, 153) de öğrenciler, dil bilgisine ilişkin kazandıkları davranışları, edindikleri becerileri kullanabildikleri oranda onların becerileri kökleşir. Bu nedenlerle dil bilgisi derslerinde öğretmen adaylarına bol bol uygulama çalışması yaptırılmalıdır. Bu derste de gerekli ve yeterli uygulama çalışmaları yapılabilmesi için ders saatinin artırılmasının gerekli olduğu görülmektedir.

2018 Programı’nda alan eğitimi dersleri arasında ve zorunlu dersler içinde bulunan Dil Bilgisi Öğretimi dersi, 2006 Programı’nda zorunlu dersler arasında bulunmayan ancak seçmeli olarak kimi fakültelerde okutulan bir dersti.

Dil Bilgisi Öğretimi dersi içerik olarak incelendiğinde dil bilgisi, Türkçe dersi öğretim programları, dil bilgisi öğretimi ve uygulamaları biçiminde üç ana başlık bulunduğu görülmektedir. Buna göre dil bilgisi ana başlığı; 2 alt konu başlığından oluşmaktadır. Türkçe dersi öğretim programları ana başlığında 2 alt konu başlığı bulunmaktadır. Dil bilgisi öğretimi ve uygulamaları ana başlığının ise 5 alt konu başlığından oluştuğu görülmektedir.

Dersin içeriğindeki dilbilgisi ana konu başlığında yer alan *dil bilgisinin temel kavramları ve Türkçenin ses, biçim, anlam ve sözdizimi yönünden temel özellikleri* şeklindeki alt konu başlıklarının, Program’daki 4 farklı derste geniş bir şekilde işlendiği, dil bilgisi derslerine ilişkin bulgularda da ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla aynı konuların bu dersin içeriğinde de yer aldığı görülmektedir. Bu konulara tekrar yer verilmesinin, dersin “öğretim” yönüne ayrılan zamanı azalttığı söylenebilir. Ayrıca bu konuların ilköğretimden beri de görüldüğü dikkate alınırca öğretim sürecinde öğrenciler için oldukça sıkıcı bir durum yaşanabilir.

Genel olarak değerlendirildiğinde Dil Bilgisi Öğretimi dersinin lisans programında yer alması isabetli olmuştur. Çünkü ortaokul Türkçe dersi öğretim programını uygulayacak olan öğretmen adaylarının bu konuda yetiştirilmeleri ve mesleğe başladıklarında dil bilgisini nasıl öğreteceklerini öğrenmeleri gerekmektedir. Nitekim araştırmacının gözlemlerine göre ortaokullardaki Türkçe dil bilgisi derslerinin işlenişinde birtakım sorunlar olduğu, örneğin zaman zaman tümdengelim yönteminin kullanılabildiği

görülmektedir. Erdem'in (2007) çalışmasındaki bulgular da bu tespiti desteklemektedir. Ancak 2018 Programı'ndaki Dil Bilgisi Öğretimi dersinin içeriği, teorik ve uygulamalı olarak işlenmesi gereken bu derse ayrılan iki ders saatinin yeterli olmayabileceğini düşündürmektedir. Bu durumda dersin iki dönemlik bir ders hâline getirilmesinin uygun olacağı söylenebilir. Nitekim dersin içeriğini oluşturan ana konu başlıkları ve alt konu başlıkları genel olarak değerlendirildiğinde ders içeriğinin işlenecek konular bakımından zengin ve yoğun olduğu görülmektedir. Ayrıca 2018 Programı'nda bir yenilik olarak zorunlu dersler arasında bulunan *Dil Bilgisi Öğretimi* dersinin iki dönemlik bir ders hâline getirilmesi; yıllardır ortaokullarda bir sorun olarak devam eden dil bilgisi öğretimin daha nitelikli duruma gelmesini sağlayabilir.

2018 Programı'nda alan eğitimi seçmeli dersleri arasında yer alan Anlam Bilimi dersi, 1998-1999 eğitim-öğretim yılında yürürlüğe konan Lisans Programı (YÖK, 1998) ile 2006-2007 eğitim-öğretim yılında yürürlüğe konan Lisans Programı'nda (YÖK, 2007) zorunlu dersler arasında bulunmamaktadır.

Yeni Program'daki Anlam Bilimi dersi içerik olarak incelendiğinde tarihsel açıdan anlam bilim, temel kavramlar, Türkçe ve anlam bilimi, anlam biliminde yöntem, sözcükler arasındaki anlam ilişkileri, söz sanatları olmak üzere 6 ana başlık bulunduğu görülmektedir. Buna göre tarihsel açıdan anlam bilimi ana başlığı; 2 alt konu başlığından oluşmaktadır. Temel kavramlar ana başlığında 1 alt konu başlığı bulunmaktadır. Bu alt konu başlığında kelime, kavram, anlam, kapsam, sözcüğün anlam çerçevesi konuları yer almaktadır. Türkçe ve anlam bilimi ana başlığı 1 alt konu başlığından oluşmaktadır. Anlam biliminde yöntem ana başlığında 2 alt konu başlığı bulunmaktadır. Sözcükler arasındaki anlam ilişkileri ana başlığında 1 alt konu başlığı yer almaktadır. Bu alt konu başlığında 4 konu bulunmaktadır. Söz sanatları ana başlığı ise 2 alt konu başlığından oluşmaktadır.

Anlam Bilimi dersinin içeriğini oluşturan ana konu başlıkları ve alt konu başlıkları genel olarak değerlendirildiğinde ders içeriğinin işlenecek konular bakımından zengin ve yoğun olduğu görülmektedir. Ancak dersin içeriğini oluşturan konuların, Dil Bilgisi Öğretimi dersindeki *Türkçenin ses, biçim, anlam ve sözdizimi yönünden temel özellikleri* alt konu başlığında genel olarak da olsa "anlam" sözcüğüyle ifade edildiği saptanmıştır. Dolayısıyla iki ders arasında içerik bakımından tekrara düşüldüğü söylenebilir. Anlam Bilimi dersi, Program'da belirtildiği üzere 4, 5, 6, 7 ve 8. yarıyıllarda okutulabilecek alan seçmeli dersleri arasındadır. Bu durum, dersin Dil Bilgisi Öğretimi dersiyle aynı dönemde veya bir dönem sonra da verilebileceğini göstermektedir. Ancak mantıksal olarak önce anlam bilimi konularının derinlemesine öğrenilmesi, sonrasında da öğretim yöntemlerinin görülmesi gerekmektedir. Bu nedenle konuların daha ayrıntılı ele alınacağı Anlam Bilimi dersinin verildiği yarıyılın, 7. yarıyıl da okutulan Dil Bilgisi Öğretimi dersinden önceki dönemlerde okutulacak biçimde belirlenmesi gerektiği ortaya çıkmaktadır.

Dersin içeriğinde yer alan durgun anlam bilimi, gelişmeli anlam bilimi, eş adlılık gibi konuların öğretimi sürecinde, diğer dil bilgisi derslerinde olduğu gibi birtakım terim farklılıklarının ortaya çıkabileceği de öngörülebilir.

Anlam Bilimi dersinin 2018 Lisans Programı'na konmuş olması Program'ın olumlu yanlarından biri olarak görünmektedir. Ancak dersin alan eğitimi seçmeli dersleri arasında yer alması olumsuz bir durum olarak değerlendirilebilir. Öğretmen adaylarına bu dersi seçme konusunda serbestlik tanınması dersin önemine karşın seçilmeme olasılığını ortaya çıkarmaktadır. Ayrıca ders seçmeli olduğu için başka nedenlerle açılmama olasılığı da vardır. Bu nedenle, öğretmen adayları mesleğe başladıklarında anlam bilimi konusunda tam donanımlı olmadan öğretim sürecini geçirmeye çalışacaklardır. Anlam Bilimi dersi, sadece dil bilgisini değil içerik olarak bakıldığında diğer alan derslerini de ilgilendirmektedir. Belirtilen nedenlerle bu dersin zorunlu dersler arasına alınması, nitelikli bir Türkçe öğretmeni yetiştirilmesi açısından önemlidir. Hem ortaokul Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda anlam bilimiyle

ilgili konuların bulunması hem de ortaokul öğrencilerinin girdikleri sınavlarda anlam bilimiyle ilgili sorular sorulması anlam bilimi dersinin zorunlu dersler arasında yer alması gerektiğini ortaya koymaktadır.

2018 Programı derslerin içeriği, ders çeşitliliği, içerikle ilgili terim ve sınıflandırma sorunları açısından genel olarak değerlendirildiğinde şu hususları vurgulamak ve birtakım önerilerde bulunmak gerekmektedir:

Eğitim fakültelerinde dil bilgisi öğretiminde karşılaşılan sorunları gidermenin en önemli yolu ortaokul ve liselerde öğretmenlik yapacak öğretmen adayları için ayrı ayrı okul dil bilgisi (okul grameri) hazırlamaktır. Burada iş; Millî Eğitim Bakanlığı, Yükseköğretim Kurulu ve Türk Dil Kurumuna düşmektedir. Alan uzmanları bir araya getirilerek bir çerçeve belirlenmeli ve bu çerçeveye bağlı kalınarak bir okul dil bilgisi hazırlanmalıdır. Okul dil bilgisi; ders kitabı yazarlarına, öğretmenlere, Millî Eğitim Bakanlığında ve ÖSYM’de sınav sorusu hazırlayacak olanlara, özel yayınevlerine âdeta resmî bir kılavuz görevi görmelidir. Böylece özellikle dil bilgisi öğretimindeki terim farklılıkları ve konuların ele alınmasındaki farklı bakış açıları büyük oranda son bulacaktır.

Hazırlanacak okul dil bilgisi eğitim fakültelerinde iki dönemlik zorunlu bir ders olarak okutulabilir. Bunun yanı sıra lisans programlarındaki Türk Dil Bilgisi 1, 2, 3 ve 4 dersleri de akademik dil bilgisi olacak biçimde düzenlenebilir ya da aynen kalabilir. Akademik dil bilgisi derslerinde daha derinlemesine bilgiler verilebilir. Ancak okul dil bilgisi eğitim öğretime yönelik hazırlanacağı için konular akademik dil bilgisindeki gibi derinlemesine ele alınmak zorunda değildir. Böylece öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine başladıklarında hangi konuları, ne kadar, hangi terimlerle ve nasıl öğretecekleri konusundaki belirsizlikler de büyük oranda ortadan kalkacaktır. Böyle bir okul dil bilgisinin hazırlanması, Türk dili üzerine çalışan akademisyenleri bağlayıcı olmayacak; onlar yine her türlü akademik yayında farklı görüş ve önerilerde bulunmaya devam edebileceklerdir. Okul dil bilgisi; sadece ortaokul ve liselerdeki eğitim öğretim faaliyetlerine, hazırlanacak ders materyallerine yönelik olacaktır. Yıllardır devam eden birtakım sorunlar da belki böyle çözülebilir.

Burada son olarak Türkçenin değişik alanlarından haberdar ve nitelikli Türkçe öğretmeni yetiştirmek için lisans programındaki seçmeli dersler arasına birtakım dersler eklenebileceğini belirtmek gerekir. Öğretmen adaylarının ilgi duyabileceği, onların Türkçe kültürünü geliştirecek *Köken Bilgisi*, *Sözlük Bilgisi* gibi dersler burada örnek olarak verilebilir. 2018 Programı’nda seçmeli dersler arasında yer alan *Türkçe Öğretimi Tarihi* dersinin, seçmeli olduğu için açılmama olasılığı bulunduğundan öğretmen adayları Türkçe hakkında tarihsel bir bilinç edinmeden mezun olacaklardır. Oysa Türkçe öğretmeni adayları Türkçenin Göktürk, Uygur, Karahanlı, Harezmi, Kıpçak dönemi metinlerinden de haberdar olmalıydılar. Özbay (2005) da hazırladığı bir Türkçe eğitimi bölümü lisans programı önerisinde, üçüncü sınıf düzeyinde ikişer saatlik *Eski Türkçe ve Metin İncelemeleri*, *Orta Türkçe ve Metin İncelemeleri*, *Yaşayan Türk Lehçeleri-I* ve *Yaşayan Türk Lehçeleri-II* derslerinin zorunlu dersler arasında bulunması gerektiğini ifade etmektedir. Nitekim 1998 Programı’nda beşinci yarıyıldaki *Eski Türkçe ve Metin İncelemeleri*, altıncı yarıyıldaki *Orta Türkçe ve Metin İncelemeleri*, yedinci yarıyıldaki *Yaşayan Türk Lehçeleri* derslerinin yanı sıra sekizinci yarıyıldaki *Türkiye Türkçesi* dersleri bulunmaktadır (YÖK, 1998, s. 51). Ancak bu dersler 2006 ve 2018 Programlarında zorunlu dersler arasında yoktur. Gerçi şu anda uygulanmakta olan *Türk Dil Bilgisi 1* dersinin içeriğinde *Türkçenin tarihsel gelişimi ve yayılma alanı*, *Türk dilleri ailesi* konuları vardır ama bu, amaca ulaşmak için yeterli değildir. Bu konu hakkında bir düzenleme yapılamadığı takdirde öğretmen adaylarının fen-edebiyat fakültelerinden çeşitli dil dersleri alması sağlanabilir. Nitekim 18 Ağustos 2020 tarihinde YÖK tarafından yapılan açıklamada eğitim fakültelerindeki lisans derslerinin belirlenmesinde yetki devri yapıldığı belirtilerek bazı ölçütlere bağlı kalmak koşuluyla ders, kredi ve müfredatların tespit edilmesinde yükseköğretim kurumlarına yetki verildiği ifade edilmektedir (“‘Yeni YÖK’ üniversitelere”, 2020). Böylece üniversitelerin yetkili kurullarına ihtiyaçlar çerçevesinde birtakım derslerin açılmasına yönelik olanaklar tanındığı anlaşılmaktadır. YÖK’ün bu kararının, genel olarak eğitim fakülteleri, özel olarak da Türkçe Öğretmenliği Programı için olumlu ya da olumsuz ne gibi sonuçlar vereceğini zaman gösterecektir.

Kaynakça/Reference

- Aktan, B. (2009). *Türkiye Türkçesinin söz dizimi* Gazi Kitabevi.
- Akyüz, K. (2001). *Başlangıç'tan 2001'e Türk eğitim tarihi* (8. Baskı). Alfa Yayınları.
- Arıcı, A. F. (2008). Üniversite öğrencilerinin yazılı anlatım hataları. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(2), 209-220.
- Atabay, N., Özel, S. & Çam, A. (2003). *Türkiye Türkçesinin sözdizimi* (2. Baskı). Papatya Yayıncılık.
- Atasoy, F. O. (2018). *Türkçede noktalama: Sorunlar-çözümler-teklifler* (1. Baskı). Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Ateş, M. (2015). Türkçe öğretmenliği lisans programlarının öğretmen yeterlikleri açısından incelenmesi. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 41, 293-301. <https://doi.org/10.9761/JASSS3175>
- Bağcı, H. & Karagül, S. (2013). Yazım ve noktalama eğitimi: kuram, uygulama, ölçme ve değerlendirme. A. Güzel, H. Karatay (Ed.), *Türkçe öğretimi el kitabı* (1. Baskı) içinde (ss. 307-334). Pegem Akademi.
- Bailey, K. D. (1982). *Methods of social research* (2nd ed.). New York: The Free Press.
- Banguoğlu, T. (1990). *Türkçenin grameri* (3. Baskı). Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Baymur, F. (1959). *Türkçe öğretimi (Birinci Kitap)*, (6. Baskı). İnkılâp Kitabevi.
- Benzer, A. (2018). *Älem buysa kral benim (imza: nokta): Oyunlarla noktalama işaretleri* (7. Baskı). Eğlenceli Bilgi Yayınları.
- Bilgin, M. (2006). *Anlamdan anlatıma Türkçemiz* (2. Baskı). Anı Yayıncılık.
- Bilgin, N. (2014). *Sosyal bilimlerde içerik analizi: Teknikler ve örnek çalışmalar* (3. Baskı). Siyasal Kitabevi.
- Bolulu, O. (2005). *Sözün ışığı: Uygulamalı noktalama bilgileri* (1. Baskı). Toroslu Kitaplığı.
- Boz, E. (2019). Giriş, E. Boz (Ed.), *Türkiye Türkçesi III: Sözcük türleri* (2. Baskı) içinde (ss. 3-11). Gazi Kitabevi.
- Böler, T. (2019). *Türkiye Türkçesi söz dizimi* (1. Baskı). Kesit Yayınları.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. & Demirel, F. (2011). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (8. Baskı). Pegem Akademi Yayınları.
- Cem, A. (2005). Dilbilgisi öğretiminde biçim-anlam-kullanım üçlüsü: ders malzemesi hazırlama ve uygulama önerisi. *AÜ TÖMER Dil Dergisi*, 128, 7-27.
- Cin Şeker, Z. & Çobanoğlu, D. (2015). Türkçe öğretmeni adaylarının günlük dilde sık kullanılan kelimelerin doğru yazımını bilme düzeyleri. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 3(3), 51-63.
- Creswell, J. W. (2020). *Nitel araştırma yöntemleri: Beş yaklaşıma göre nitel araştırma ve araştırma deseni* (5. Baskı). M. Bütün ve S. B. Demir (Çev. Ed.). Siyasal Kitabevi.
- Çankaya, F. Y. (1964). *İmlâ öğretimi*. Yeni Kitap Basımevi.
- Çifçi, M. (2006). Türkçe öğretiminin sorunları, G. Gülsevin, E. Boz (Ed.), *Türkçenin çağdaş sorunları* (2. Baskı) içinde (ss. 77-134). Gazi Kitabevi.
- Dağtekin, A. & Zorluoğlu, S. L. (2019). Güncellenen fen bilgisi öğretmenliği lisans programı hakkındaki akademisyenlerin görüşleri. *SDU International Journal of Educational Studies*, 6(1), 36-53. <https://doi.org/10.33710/sduijes.538114>
- Delice, H. İ. (2007). *Türkçe sözdizimi* (3. Baskı). Kitabevi.
- Delice, H. İ. (2012). Sözcük türleri nasıl tasnif edilmelidir?, *Turkish Studies*, 7(4), 27-34.
- Demir, N. & Yılmaz, E. (2016). *Türk dili el kitabı* (8. Baskı). Grafiker Yayınları.
- Dolunay, S. K. (2013). Dil bilgisi öğretimi, A. Güzel, H. Karatay (Ed.), *Türkçe öğretimi el kitabı* içinde (1. Baskı) (ss. 381-414). Pegem Akademi.
- Dumanlı Kadızade, E. (2015). Türkçe eğitimi bölümü öğrencilerinin imla kurallarını uygulama becerileri üzerine bir değerlendirme. *Tarih Okulu Dergisi*, 21, 527-537.
- Eker, S. (2005). *Çağdaş Türk dili* (3. Baskı). Grafiker Yayınları.
- Erdem, İ. (2007). *İlköğretim II. kademedeki dil bilgisi öğretiminin sorunları üzerine bir araştırma* [Doktora tezi, Gazi Üniversitesi]. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>

- Ergin, M. (1998). *Türk dil bilgisi*. Bayrak Basım/Yayım/Tanıtım.
- Ergün, M. (1997). *Atatürk devri Türk eğitimi* (2. Baskı). Ocak Yayınları.
- Gencan, T. N. (1979). *Dilbilgisi* (4. Baskı). Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Göğüş, B. (1978). *Orta dereceli okullarımızda Türkçe ve yazım eğitimi*. Kadioğlu Matbaası.
- Gülsevin, S. (2020). Tümce türleri I. E. Boz (Ed.), *Türkiye Türkçesi IV: Sözdizimi* (1. Baskı) içinde (ss. 121-137). Gazi Kitabevi.
- Hatiboğlu, V. (1972). *Türkçenin sözdizimi*. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Kalfa, M. (Basım yılı yok). *Türkçede noktalama*. Yargı Yayınevi.
- Kana, F. & Gümüşkaya, T. (2018). Türkçe öğretmeni adaylarının yazım yanlışları yapma düzeyleri: bir durum çalışması. *Journal of Social and Humanities Research*, 5(24), 1490-1500.
- Karaağaç, G. (2012). *Türkçenin dil bilgisi* (1. Baskı). Akçağ Yayınları.
- Karabuğa, H. (2011). *Türkçe öğretmeni adaylarının yazılı anlatım çalışmalarında noktalama işaretlerini ve yazım kurallarını kullanabilme düzeyleri* [Yüksek lisans tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi]. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>
- Karahan, L. (2018). *Türkçede sözdizimi* (25. Baskı). Akçağ Yayınları.
- Karatay, H. & İpek, O. (2017a). Yazım öğretimi ve yöntemleri. *International Journal of Language Academy*, 5(3), 329-347.
- Karatay, H. & İpek, O. (2017b). Türkçe ders kitaplarında yazım öğretimi ve sözcüklerin doğru yazımına yönelik etkinlik örnekleri. *International Journal of Language Academy*, 5(8), 246-263.
- Kemiksiz, Ö. (2020). Öğretmen adaylarının yazılı anlatımlarındaki imla hataları. *Dil Eğitimi ve Araştırmaları Dergisi*, 6(1), 35-55.
- Kılıç Özmen, Z. (2019). 2018 sınıf öğretmenliği lisans programının değerlendirilmesi. *Anadolu Journal of Educational Sciences International*, 9(2), 521-548. <https://doi.org/10.18039/ajesi.577387>
- Koç, N. (1996). *Yeni dilbilgisi* (3. Baskı). İnkılâp Kitabevi.
- Korkmaz, Z. (2003). *Türkiye Türkçesi grameri: Şekil bilgisi*. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Kurudayıoğlu M. ve Tüzel S. (2011). Türkçe eğitimi lisans programının Türkçe öğretmeni özel alan yeterlikleri açısından incelenmesi. *Sakarya University Journal of Education*, 1(2), 40-51.
- Özbay, M. (2005). Türkçe eğitimi bölümleri için lisans programı önerisi. M. Özbay (Ed.), *Eğitim Fakültelerinde Yeniden Yapılandırmanın Sonuçları ve Öğretmen Yetiştirme Sempozyumu 22-23-24 Eylül 2005* içinde (ss. 311-334). Ankara: Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi.
- Özbay, M. (2006). *Türkçe özel öğretim yöntemleri II* (1. Baskı). Öncü Kitap.
- Özkan, M. & Sevinçli, V. (2008). *Türkiye Türkçesi söz dizimi*. 3F Yayınevi.
- Özmen, M. (2013). *Türkçenin sözdizimi* (1. Baskı). Karahan Kitabevi.
- Pilav, S. (2008). Terim sorun ve eğitim öğretimde terimlerin yeri ve önemi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 16(1), 267-276.
- Sağdıç, M. (2018). Türkiye’de 2018 yılında uygulamaya konulan sosyal bilgiler lisans programının 2006 lisans programı ile karşılaştırılması. *Uluslararası Sosyal ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5(10), 308-321. <https://doi.org/10.20860/ijoses.488657>
- Sağdıç, M. (2020). 2018 yılı coğrafya öğretmenliği lisans programının alan bilgisi, genel kültür ve pedagoji dersleri açısından analizi. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(1), 130-144.
- Stebler, M. Z. & Aykaç, N. (2019). 2018 Türkçe öğretmenliği lisans programının öğretim elemanlarının görüşleri doğrultusunda değerlendirilmesi. *Dil Eğitimi ve Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 116-138. <https://doi.org/10.31464/jlere.610269>
- Şarpal, H. & Acun, İ. (2019). 2018 yılı Sosyal Bilgiler Öğretmenliği lisans programında yapılan değişikliklerin incelenmesi. E. Artvinli (Ed.), *II. Uluslararası Coğrafya Eğitimi Kongresi (UCEK 2019) Bildiriler Kitabı* içinde (ss. 86-91). Eskişehir Osmangazi Üniversitesi.
- Şimşek, R. (1987). *Örneklerle Türkçe sözdizimi* (1. Baskı). Kuzey Gazetecilik, Matbaacılık ve Ambalaj San. A. Ş.
- Temizkan, M. (2014). Metin temelli dil bilgisi öğretimi ve uygulamaları. M. Özbay (Ed.), *Türkçe eğitimi açısından dil bilgisi öğretimi* (2. Baskı) içinde (ss. 129-152). Pegem Akademi.

- Tokgöz, H. & Tangülü, Z. (2019). 2006 ve 2018 sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programı üzerine karşılaştırmalı bir analiz çalışması. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 23 (özel sayı), 97-119.
- Topuzkanamış, E. (2009). Türkçe eğitimi bölümü öğrencilerinin imla başarıları. *Turkish Studies*, 4(3), 2171-2189.
- Uludağ, E. (2002). Eğitim fakültesi öğrencilerinin bazı yazım kurallarını uygulama becerilerinin kayıtlı olunan program ve cinsiyet bakımından incelenmesi. *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4(2), 23-43.
- Yaman, İ. (2018). 2006 ve 2018 İngilizce öğretmenliği lisans programları üzerine karşılaştırmalı bir değerlendirme. *EKEV Akademi Dergisi*, 22(76), 149-164. <https://doi.org/10.17753/Ekev966>
- Yener, M. L. (2007). Türk dilinde sözcük türleri tasnifi sorunu üzerine. *Turkish Studies*, 2(3), 606-623.
- Yeni YÖK üniversitelere yetki devrine devam ediyor.... (2020, 18 Ağustos). Erişim adresi: <https://www.yok.gov.tr/Sayfalar/Haberler/2020/egitim-fak%C3%BCltelerine-yetki-devri.aspx>
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (10. Baskı). Seçkin Yayıncılık.
- Yıldız, D. & Ceran, D. (2016). Türkçe öğretmeni adaylarının yazılı sınavlarda yaptıkları dil yanlışları. Ö. Demirel ve S. Dinçer (Ed.), *Eğitim bilimlerinde yenilikler ve nitelik arayışı* (1. Baskı) içinde (ss. 1047-1062). Pegem Akademi Yayıncılık.
- Yılmaz, M. (2011). Doğu ve güneydoğu Anadolu bölgesinden üniversitemize gelen öğrencilerin Türkçe öğretiminde karşılaştıkları sorunlar. İ. Yazar (Ed.), *III. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu (16-18 Aralık 2010 İzmir) Bildiri Kitabı* içinde (ss. 1047-1052). İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Yılmaz, E. (2017). Türkiye Türkçesinde sözcük türlerinin tanımlanmasındaki temel sorun ne? Yöntem arayışı mı, ölçüt geliştirme mi?, *Sözlük Bilimi Üzerine Araştırmalar* içinde (ss. 24-40). Pegem Akademi.
- YÖK (1998). *Eğitim Fakültesi Öğretmen Yetiştirme Lisans Programları*. Ankara: T.C. Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı. [Electronic version] İnternette 24.11.2019'da YÖK'ün resmî internet sayfasından alınmıştır: <https://www.yok.gov.tr/Documents/Yayinlar/Yayinlarimiz/egitim-fakultesi-ogretmen-yetistirme-lisans-programlari-mart-1998.pdf>
- YÖK (2007). *Eğitim Fakültesi Öğretmen Yetiştirme Lisans Programları*. Ankara: T.C. Yükseköğretim Kurulu. [Electronic version] İnternette 24.11.2019'da YÖK'ün resmî internet sayfasından alınmıştır: <https://www.yok.gov.tr/Documents/Yayinlar/Yayinlarimiz/egitim-fakultesi-ogretmen-yetistirme-lisans-programlari-mart-1998.pdf>
- YÖK. Türkçe Öğretmenliği Lisans Programı. [Electronic version] İnternette 24.11.2019'da YÖK'ün resmî internet sayfasından alınmıştır: https://www.yok.gov.tr/Documents/Kurumsal/egitim_ogretim_dairesi/Yeni-Ogretmen-Yetistirme-Lisans-Programlari/Turkce_Ogretmenligi_Lisans_Programi.pdf
- Yurdakal, İ. H. (2018). Değişen sınıf öğretmenliği lisans program içeriğinin incelenmesi. *Ullakbilge*, 6(29), 1483-1499. <https://doi.org/10.7816/ullakbilge-06-29-10>

EXTENDED ABSTRACT

1. INTRODUCTION

This study aims to analyze the grammar courses in the 2018 Turkish Language Teaching Undergraduate program in terms of quantity, content, and course hour and evaluate the problems encountered in the teaching process concerning course content. For this purpose, the following question was asked: "How are the grammar lessons in 2018 Turkish Teaching Undergraduate Program in terms of quantity, content and course hours, and what kind of problems are encountered in the teaching process related to the course content?".

2. METHOD

This research was designed as a case study using qualitative approaches, which described a nested single-subject design. The object of study is the Turkish Language Teaching Undergraduate program, implemented in the faculties of education in Turkey since the 2018-2019 academic year. The study used document review among the qualitative research data collection methods. The method was used to collect data from the 2018 Turkish Language Teaching Undergraduate program. The collection was limited to grammar courses, and other courses were not included. We, therefore, determined six grammar courses, including Turkish Grammar-1, Turkish Grammar-2, Turkish Grammar-3, Turkish Grammar-4, Grammar Teaching, and Semantics, and collected data about these courses. We analyzed the data using categorical data analysis, one of the sub-techniques of content analysis.

3. FINDINGS, DISCUSSION AND RESULTS

The examination of the 2018 Turkish Language Teaching Undergraduate curriculum reveals six grammar courses, including Turkish Grammar-1, Turkish Grammar-2, Turkish Grammar-3, Turkish Grammar-4, Grammar Teaching, and Semantics. These courses are two-hour long. Semantics is an elective module of the determined courses, whereas others are compulsory. Turkish Grammar-1 is offered in the first semester, Turkish Grammar-2 in the second, Turkish Grammar-3 in the third, Turkish Grammar-4 in the fourth, and Grammar Teaching in the seventh semester. Since the Semantics course is elective, it is offered along the fourth, fifth, sixth, seventh, and eighth semesters.

The content of the Turkish Grammar-1 module entails three main areas: the history of the Turkish language, phonology, and spelling and punctuation and their applications. However, spelling and punctuation rules and applications are also covered in the Turkish Language-1 and Turkish Grammar-2 courses in the 2018 program. We suggest that an independent *Teaching Spelling and Punctuation* course should be introduced as compulsory rather than embedding these topics in the content of several courses. Moreover, since such phonetics-oriented terms as thematic consonants, connective vowels, and devoicing are contextualized in different ways in grammar resources, we can conclude that it will negatively affect the unity of terminology in the teaching process.

The content of Turkish Grammar 2 includes three main areas: morphology, stress, and spelling. As for Turkish Grammar 1, the curriculum could benefit from a separate course for the teaching of spelling and punctuation given the pedagogical considerations, as stated earlier. Besides, the topic of stress in the course content is related to oral communication, which necessitates a reconsideration of the course content.

We observe that the topics are introduced as sıfat-önad (adjective), zarf-belirteç (adverb), eylem-fiil (verb), zamir-adıl (pronoun), and edat-ilgeç (particle-postposition). The use of such terms can negatively affect the teaching process. Similar problems occur in the classification of suffixes because of various attempts in the literature to classify suffixes. These differences can cause various problems in teaching. In addition, we find it necessary to reconsider the course length of Turkish Grammar 2 to focus on meaning and usage along with the form in teaching grammar.

It appears that the content of Turkish Grammar 3 contains a single main area that elaborates on word types and applications. A vital problem encountered in the teaching of word types is classification. It is noteworthy that the classification matter can lead to several problems in teaching. Additionally, the use of terms such as *sıfat-önad* (adjective), *zarf-belirteç* (adverb), *eylem-fiil* (verb), *zamir-adıl* (pronoun), and *edat-ilgeç* (particle-postposition) can impact the teaching process. For students to comprehend word types functionally, this course should entail practical work on texts. Therefore, it is recommended that the class time should be increased.

Turkish Grammar 4 in the 2006 program lasted three hours (YÖK, 2007, p. 91), while it was reduced to two hours in the 2018 program. There is only one main area in the course content: syntax and its applications. One of the significant problems experienced in teaching syntax is the types of sentences (sentence structures). Another problem with the content is the structure of the sentences that include verbal. We can argue that such problems can lead to some disruptions in the teaching process, and the topics that constitute the course content can cause the development of a variety of terms. We also state that reducing the course duration from three hours to two hours is not a good decision since the course contains “*applications*”.

There are three main areas in the Grammar Teaching course content: grammar, Turkish teaching programs, and grammar teaching and its applications. However, the content of the course suggests both theory and practice hours, and two hours devoted to this course may not be adequate for the completion of theoretical and practical contents. In this case, it would be appropriate to divide the course into two semesters.

Semantics includes six main areas: semantics from a historical perspective, basic concepts, Turkish and its semantics, methods in semantics, semantic relations between words, and rhetoric. In general, the course content is rich and intensive and covers a wide range of topics. We have foreseen that the differences in the teaching of terms such as synchronic semantics, generative semantics, and homonym may cause problems in teaching.

On the one hand, adding the Semantics course to the 2018 curriculum can be considered one of the positive aspects. On the other hand, the inclusion of the course as optional seems to be problematic. It leads to a possibility that the course will not be offered unless selected. In addition, this course is closely related to the other area studies. For the given reasons, the course status should be changed to compulsory.

When the 2018 program is evaluated in general for the content of grammar courses, the diversity of courses, content-related terms, and classification problems, following suggestions are offered:

A meaningful way to resolve the problems of grammar teaching in the education faculties is to prepare an independent module on Didactic Grammar in middle and high schools for teacher candidates. Didactic Grammar can be taught for two semesters in the education faculties as a compulsory course. This can essentially eliminate the inconsistencies where in-service teachers are uncertain about what topics to cover, to what extent, what terms to use, and how to teach them. Also, Turkish Grammar 1, 2, 3, and 4 can be rearranged as academic grammar or remain as they are.

Lastly, we note that elective courses such as *Etymology and Lexicology* can be included in the curriculum as elective courses to develop Turkish language teacher training. Prospective Turkish teachers should also be aware of the texts from the historical periods of the Turkish language. To this end, two-hour and one-semester compulsory courses such as *Old Turkic Text Studies*, *Middle Turkic Text Studies*, and *Turkish Dialects I and II* should be included in the undergraduate program. If these courses cannot be offered, prospective teachers can be encouraged to take various language courses from the faculties of science and letters.

ARAŞTIRMANIN ETİK İZİNİ

Bu çalışmada “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi” kapsamında uyulması gerektiği belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Yönergenin ikinci bölümü olan “Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler” başlığı altında belirtilen eylemlerden hiçbiri gerçekleştirilmemiştir. Çalışma kapsamında anket, mülakat, odak grup görüşmesi kullanılarak veri toplanmadığı için etik kurul izni alınmamıştır.

ARAŞTIRMACILARIN KATKI ORANI

Çalışma tek yazarlı olduğundan araştırmaya katkı oranı %100'dür.

ÇATIŞMA BEYANI (CONFLICT OF INTEREST)

Araştırmanın herhangi bir kişi ya da kurumla finansal ya da kişisel yönden bağlantısı yoktur. Bu nedenle araştırmada herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.